

PHŠ je likvidirana, a njezina materijalna i novčana sredstva konfiscirana. Razdioba imovine pravno je dovršena tek 1963. godine.

Poslovanje PHŠ usko je povezano s rastom cjelokupne hrvatske privrede. Njezin rast usporedo pokazuje i uspon Zagreba koji je dosegao značaj najvećeg financijskog središta na jugoistoku Europe. Vlastitu ekspanziju dokazuje broj poslovnica (46), moć rukovodstva u hrvatskom društvu i stalni uspon kreditno-hipotekarnih i depozitnih poslova. Autori ističu bogatu financijsku potporu koju je banka davala domaćoj trgovini i obrtu. Osim toga, ukazuju na osnovne oblike djelovanja PHŠ kao što su: hipotekarni, mjenični, kreditni i depozitni poslovi.

Pristup autora gospodarskoj problematici je raznovrstan jer oni žele razvoj shvaćati unutar ukupnog ekonomskog, socijalnog i političkog konteksta. Brojnost slikovnog materijala nadopunjava zadovoljstvo čitanja. U svakom slučaju knjižica koja običnom čitaocu pruža preglednu i točnu obavijest, a zainteresirane za ekonomsku povijest inspirira na dalja istraživanja. U nekoj od budućih monografija o povijesti hrvatskog bankarstva bilo bi zanimljivo čitati i o međubankarskoj kompeticiji, imovinsko-obrazovno-političkoj strukturi bankovnih rukovodstava i postojanju moćnih bankarskih obitelji.

Stjepan Matković

ŠIME ĐODAN, Bosna i Hercegovina – hrvatska djedovina (kroz povijesna vrela), Meditor, Zagreb, 1994., 117 str.

Knjiga hrvatskog ekonomista i političara dr. Šime Đodana govori o Bosni i Hercegovini, odnosno o njezinim etnografskim karakteristikama kroz povijest do današnjih dana. Za autora je, naime, primarno etnografsko obilježje Bosne i Hercegovine pripadnost hrvatskom narodu.

Na početku knjige (1–13) autor raspravlja o najstarijoj povijesti Hrvata prije doseljavanja na Balkanski poluotok i posebno ističe iransku teoriju o hrvatskom porijeklu. U »Pregledu starije povijesti Hrvata« (15–44) obrađuje problem Velike ili Bijele Hrvatske, dolazak Hrvata na Jadran i njihove prve državne organizacije, hrvatske seobe na sjever, te pregled političke povijesti Hrvatske u IX. i X. stoljeću.

U poglavlju pod naslovom »Povijest Bosne i Hercegovine« (45–99) govori se o spomenu imena Bosne u povijesnim izvorima, granici »zemljice Bosne« od XII. do XIV. stoljeća, gradovima i župama tadašnje Bosne, te o vladanju pojedinih bosanskih banova i kraljeva od kraja XI. do druge polovice XV. stoljeća, kada Bosna potpada pod osmanlijsku vlast. U poglavlju »Postanak i razvoj Hercegovine – Etničke promjene u BiH« (101–112) govori se o postanku imena i opsegu Hercegovine polovicom XV. stoljeća, crkvenoj pripadnosti Bosne, te o etničkim promjenama u Bosni u prvim desetljećima osmanlijske vlasti.

Drugi dio knjige sadržava tri priloga. U raspravi hrvatskoga historičara Dominika Mandića »Herceg Bosna i Hrvatska. Prigodom 500-godišnjice pada Bosne 1463–1963« (115–147, objavljeno 1963) analizira se uska geopolitička i strateška povezanost Hrvatske i Bosne, pokršćavanje bosanskih Hrvata, fenomen bogumilstva, širenje islamizacije u Bosni od polovice XV. stoljeća, posebno u XVIII. stoljeću, te pitanje nacionalne »nepredjeljenosti« bosanskih muslimana nakon 1945. Drugi je prilog predavanje hrvatskoga historičara i sveučilišnog profesora Ferde Šišića u Ljubljani u studenome 1908. godine (148–162), neposredno nakon proglašene aneksije Bosne i Hercegovine od strane

Habsburške monarhije. U predavanju su analizirane povijesne, geografske i etnografske veze Hrvatske i Bosne od X. do XIX. stoljeća. Treći je prilog rad Ferima Spahe »Hrvati u Evlija Čelebijinu putopisu« (163–168).

Pogovor je napisao Esad Ćimić. Knjiga sadržava fotografije arheoloških spomenika iz istočne Turske, te karte Hrvatske i Bosne i Hercegovine od IX. do XX. stoljeća.

Tomislav Markus

ĆIRO TRUHELKA – Zbornik, Matica hrvatska, Zagreb, 1994., 123 str.

Uloga Ćire Truhelke u hrvatskom kulturno-znanstvenom životu doživjela je nakon poznatih promjena iz 1990. zasluženu revalorizaciju. Kako to piše dr. Mira Kolar-Dimitrijević, još nedavne 1988. izdana je Spomenica Zemaljskog muzeja BiH u kojoj je Truhelkin rad potpuno zanijekan i omalovažen iz općepoznatih ideoloških razloga. Nakon sustavnog minoriziranja njegova bogatog opusa Truhelka se zaslugom marljivih pojedinaca ponovno pojavio u javnosti. Potkraj 1992. godine u Zagrebu je održan znanstveni skup u organizaciji Matice hrvatske koji je podsjetio na osebnost Truhelkinog djelovanja. Radovi sa skupa pretočili su se konačno i u zbornik.

Predgovor zborniku napisala je Nives Majnarić-Pandžić, koja je sigurno najviše učinila za Truhelkin povratak, ističući njegovu važnost u hrvatskoj i balkanskoj povijesnoj znanosti. Podsjetila je i na ponovno objavljena djela *Studije o podrijetlu* (1941.) i *Uspomene jednog pionira* (1942.).

Tekst povjesničara s Münchenskog Südost instituta Srećka Džaje, »Politički okviri kulturne i znanstvene djelatnosti u BiH u austro-ugarskom razdoblju (1878.–1918.)« (9–15), objašnjava vremenske i prostorne okolnosti u kojima Truhelka djeluje. Džaja se više bavi vrednovanjem austro-ugarske politike i upravnog sustava u BiH, koji su donijeli duboke promjene, nego samom osobom Truhelke. Takav je pristup opravdan jer je upravo novi austro-ugarski poredak položio uvjete za pojavu jednog Truhelke i podizanje suvremene znanosti, pa makar ona i bila dijelom u službi politike. Njegov rad nastoji potaknuti na metodološki modernije pristupe problemima iz bosansko-hercegovačke povijesti. Pri tome je oštrica kritike usmjerena na »nacionalne historiografije« koje, prema autoru, nisu dovoljno korektna.

Sljedeća tri teksta bave se Truhelkinim vezama s arheologijom na tlu BiH. Nives Majnarić-Pandžić u članku »Truhelkin doprinos prapovijesnoj arheologiji BiH« (19–31) upućuje na vrijednosti arheoloških istraživanja, napose u Glasincu, koje je Truhelka obavio diljem BiH. Naglašena je i korisna Truhelkina osobina objavljivanja građe o arheološkom lokalitetima.

O Truhelki i arheologiji piše također Nenad Cambi u radu »Truhelka i starokršćanska arheologija« (33–49). Cambi kritički određuje dobre i loše strane Truhelkinih znanstvenih radova na području ranokršćanske arheologije, pri čemu je neosporno da je Truhelka ostavio u naslijeđe originalne teze. Autor je usporedio Truhelkine arheološke rezultate s novim istraživanjima.

Željko Demo člankom »Arheologija srednjeg vijeka i srednjovjekovni spomenici Bosne u radovima Ćire Truhelke« (51–71) dovršava dio koji se bavi arheološkim dostignućima Truhelke. Demo ocjenjuje Truhelku kao vrsnog znanstvenika koji je sabrao i proučio iznimno bogatu građu te osigurao razvoj muzejske djelatnosti u BiH. Autor je